

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

MENNESKERETTIGHEDER I FOKUS

BERETNING TIL INATSISARTUT 2023-24

MENNESKERETTIGHEDER I FOKUS – BERETNING TIL INATSISARTUT 2023-24

Beretningen omfatter aktiviteter fra august 2023 til og med september 2024.

Oversættelse til grønlandsk: Maybritt Lynge

Grafisk design: Hedda Bank

Tryk: Nuuk Offset

Forsidefoto:

8. marts 2024 på Kvindernes Internationale Kampdag demonstrerede en gruppe borgere i Nuuk til støtte for de kvinder, der er blevet udsat for spiraloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb uden samtykke. Fotograf: Leiff Josefsen

Fotos:

s. 5: Institut for Menneskerettigheder

s. 7, 13 og 24: Cebastian Miki Rosing

s. 10 og 33: Sanne Vils

s. 16: Arnajaraq Støvlbæk

s. 20: Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS)

s. 25: Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS)

s. 31: Jenna Christina, Unsplash

s. 34 og 35: Stine Tidsvilde/Statsministeriet

ISBN: 978-87-7570-281-7

e-ISBN: 978-87-7570-282-4

© 2024 Institut for Menneskerettigheder – Danmark og Grønlands nationale menneskerettighedsinstitution

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommerciel brug med tydelig angivelse af kilden. Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger f.eks. store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

Institut for Menneskerettigheder afgiver årligt en beretning til Inatsisartut om udviklingen for menneskerettighederne i Grønland. Beretningen giver et overblik over, hvordan instituttet i tæt samarbejde med blandt andre Grønlands Råd for Menneskerettigheder, IPS, arbejder for at fremme og beskytte menneskerettighederne og tegner et billede af menneskerettighedssituationen i Grønland. I denne beretning bruger vi betegnelserne kalaallit / inuit /grønlændere, idet vi lægger vægt på retten til selvidentifikation. Vi er bevidste om, at betegnelserne kan ændre sig over tid.

INDHOLD

- 4** FORORD
- 6** ALLE OFRE FOR UFRIVILLIGE SVANGERSKABSFOREBYGGENDE INDGREB HAR RET TIL OPREJSNING
- 12** QIVIOQ LØVSTRØM: "VI ER NÅET LANGT, MEN DET KRÆVER FLERE LANGSIGTEDE INDSATSER AT GØRE MENNESKERETTIGHEDERNE NÆRVÆRVÆRENDE I GRØNLAND"
- 14** SAMARBEJDER FREMMER MENNESKERETTIGHEDERNE
- 15** BRUG FOR ØGET OFFENTLIGHED OG MÅLRETTEDE TILTAG FOR HÅNDBLING AF FARLIGT AFFALD
- 17** NY FORSKNING SÆTTER FOKUS PÅ RETTEN TIL SUNDHED I GRØNLAND
- 18** INDSAMLING AF DATA OM BEFOLKNINGENS LEVEVILKÅR KAN STYRKE RETTIGHEDER
- 21** BORGERNES RETSSIKKERHED PÅ DAGSORDENEN
- 22** FESTIVALER GØR MENNESKERETTIGHEDERNE NÆRVÆRENDE PÅ TVÆRS AF GRØNLAND
- 26** DIGITAL LÆRINGSPLATFORM OM MENNESKERETTIGHEDER
- 26** VIDEOFORTÆLLINGER REJSER SPØRGSMÅL OM MENNESKERETTIGHEDER
- 27** GRØNLAND STYRKER BORGERNES BESKYTTELSE MOD DISKRIMINATION
- 30** HANDLINGSPLAN KAN STYRKE LIGEBEHANDLING
- 31** ALLE DANSKE KOMMUNER BØR STOPPE MED AT BRUGE FORÆLDRETESTS, DER IKKE ER TILPASSET GRØNLANDSK SPROG OG KULTUR
- 33** FLERTAL AF GRØNLANDSKE STUDERENDE I DANMARK OPLEVER FORDOMME OG EKSKLUSION

FORORD

Enhver har ret til ikke at blive diskrimineret på baggrund af køn, national oprindelse, religion og andre forhold. Sådan kan artikel 2 i FN's Verdenserklæring om menneskerettigheder kort opsummeres.

2023 var året, hvor Verdenserklæringen fyldte 75 år og blev fejret og markeret over hele verden. 2023 var også året, hvor Inatsisartut førstebehandlede den omfattende lov om ligebehandling og antidiskrimination, som blandt andet står på skuldrene af Verdenserklæringens princip om ikke-diskrimination.

Loven trådte i kraft i 2024, og befolkningen i Grønland har nu ret til og krav på en stærkere beskyttelse mod diskrimination både inden og uden for arbejdsmarkedet. Borgernes adgang til at klage, hvis de oplever diskrimination på baggrund af deres køn, seksuelle orientering, etnicitet, handicap og en række andre kriterier bliver også styrket. Det er et markant menneskeretligt fremskridt. Sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) har Institut for Menneskerettigheder siden 2016 opfordret Naalakkersuisut til at styrke beskyttelsen mod diskrimination på baggrund af flere kriterier end de hidtil eksisterende og til at etablere et uafhængigt klagenævn, som kan behandle klager om diskrimination.

Det seneste år er der sket vigtige fremskridt i sagen om de tusindvis af grønlandske piger og kvinder, der fik oplagt spiraler eller foretaget andre svangerskabsforebyggende indgreb uden deres samtykke.

Naalakkersuisut har iværksat en afdækning af de menneskeretlige aspekter af sagen og de traumer, den har udløst. Det er afgørende for vejen til den oprejsning, som ofrene har ret til.

Naja Lyberth og 142 andre grønlandske kvinders beslutning om at stævne den danske stat for at have krænket deres menneskerettigheder er også et vigtigt skridt i retning af oprejsning. Institut for Menneskerettigheder har anmodet om at indtræde til støtte for kvinderne, når sagerne bliver rejst ved de danske domstole. I forhold til retssagerne er det vigtigt at have for øje, at det kun er de 143 sagsøgere, der vil få svar på, om deres menneskerettigheder er blevet krænket. Den danske stat er konventionsmæssigt forpligtet til at undersøge og sikre oprejsning til alle ofrene for ufrivillige spiraloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb.

De seneste fire år har Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Institut for Menneskerettigheder gennem flere forskellige oplysnings- og uddannelsesindsatser arbejdet med at styrke befolkningens interesse for og kendskab til menneskerettighederne. I tæt samarbejde med kommuner, kunstnere, idrætsforeninger og interesseorganisationer har de to rettighedsinstitutioner på tværs af hele Grønland arbejdet med at gøre menneskerettighederne mere nærværende.

Med menneskerettighedsfestivalen 'Tamat festivaliat' har Institut for Menneskerettigheder i Maniitsoq, Upernavik, Qasigiannuguit, Tasiilaq og Nuuk erfaret, at fællesdans, sang, filmvisninger og samtaler er effektive måder at skabe interesse og forståelse for menneskerettighederne hos både børn, unge og ældre. Hvis vi vil sikre opbakning til menneskerettighederne i fremtiden, er det centralt, at befolkningen kender deres menneskerettigheder og arbejder for at fremme og beskytte dem.

I Danmark har ligebehandling af kalaallit / inuit / grønlandere været højt på dagsordenen. Her er det værd at fremhæve, at to danske kommuner efter opfordring fra Institut for Menneskerettigheder har besluttet at stoppe brugen af tests, der ikke er tilpasset grønlandsk kultur og sprog. Institut for Menneskerettigheder opfordrer alle kommuner til at træffe samme beslutning.

Louise Holck,
direktør for Institut for Menneskerettigheder

ALLE OFRE FOR UFRIVILLIGE SVANGERSKABSFOREBYGGENDE INDGREB HAR RET TIL OPREJSNING

Afdækning af menneskeretlige aspekter i spiralsagen og de medfølgende traumer er et væsentligt skridt i retning mod at sikre oprejsning i form af anerkendelse og godtgørelse, vurderer Institut for Menneskerettigheder. Det samme er 143 grønlandske kvinders stævning af den danske stat for menneskerettighedskrænkelser.

Skete der krænkelser af de universelle menneskerettigheder og af oprindelige folks rettigheder, da tusindvis af grønlandske piger og kvinder fik oplagt spiraler uden samtykke? Var der tale om brud på internationale konventioner? Og hvordan har traumer udløst af de ufrivillige svangerskabsforebyggende indgreb påvirket det grønlandske samfund i generationer?

I august 2024 iværksatte Naalakkersuisut en afdækning af de menneskeretlige aspekter i sagen om de ufrivillige spiraloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb foretaget uden samtykke. Afdækningen af antikonceptionssagen, som Naalakkersuisut efter opfordring fra Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) har besluttet at kalde den, skal undersøge, om og hvordan den danske stats præventionskampagne og de tusindvis af ufrivillige spiraloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb, som grønlandske piger og kvinder blev udsat for, har påvirket det grønlandske samfund.

FOKUS PÅ DE MENNESKERETLIGE KONSEKVENSER OG TRAUMER

Den ekspertgruppe, som er udpeget til at foretage afdækningen, skal desuden undersøge svangerskabsforebyggende indgreb foretaget uden samtykke efter 1991, hvor Grønland hjemtog ansvaret for sundhedsområdet. Afdækningen vil blive udfærdiget sideløbende med den udredning af spiralsagen, som Danmark og Grønland igangsatte i fællesskab i 2023, og som sætter fokus på spiraloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb foretaget uden samtykke før 1991.

Ifølge Institut for Menneskerettigheder er en undersøgelse af sagen, der både har et menneskeretligt fokus og et fokus på traumer, et vigtigt skridt på vejen mod at sikre en afklaring og oprejsning i form af anerkendelse og godtgørelse til ofrene.

I marts 2024 stævnedes Naja Lyberth (nummer to fra venstre) og 142 andre grønlandske kvinder den danske stat for at have krænket deres menneskerettigheder i forbindelse med spiralsagen. Institut for Menneskerettigheder har anmodet om at indtræde i retssagerne, når de bliver ført ved de danske domstole.

Institut for Menneskerettigheder finder det også vigtigt, at afdækningen forholder sig til ufrivillige svangerskabsforebyggende indgreb foretaget efter 1991. Efter at de første grønlandske kvinder offentligt fortalte om de traumatiserende og ufrivillige spiraloplægninger, som de blev udsat for i 1960'erne og 1970'erne, har en række grønlandske kvinder berettet, at de efter 1991 har fået oplagt spiraler, p-stave og anden prævention uden samtykke.

Sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) har Institut for Menneskerettigheder, samt Inuit Circumpolar Council (ICC) og den grønlandske børnetalsmandsinstitution, MIO, opfordret den danske stat til at undersøge, hvilke menneskerettigheder der kan være brudt i forbindelse med sagen. Den samme opfordring har lydt fra flere af FN's menneskerettighedsmekanismer.

Institut for Menneskerettigheder har ligesom en række andre rettighedsinstitutioner også løbende opfordret den danske regering og Naalakkersuisut til at udvide udredningen af spiralsagen til også at afdække ufrivillige svangerskabsforebyggende indgreb foretaget efter 1991.

RETSSAGER ER VIGTIGE, MEN SAMTLIGE OFRE HAR RET TIL OPREJSNING

Da 143 grønlandske kvinder i februar 2024 stævnedes den danske stat for at have krænket deres menneskerettigheder i forbindelse med spiralsagen, tog de også et vigtigt skridt i retning af oprejsning.

Institut for Menneskerettigheder har siden anmodet om at indtræde i retssagerne, når de bliver ført ved de danske domstole. Det sker for at få tilstrækkeligt belyst, om staten har brudt menneskerettighederne. Både for kvinderne i sagen og for eventuelle fremtidige sager om menneskerettighedskrænkelser. Retssagerne kan være med til at bringe klarhed over, hvordan menneskeretten beskyttes i sager om menneskerettighedskrænkelser, der ligger mange år tilbage, og hvor det kan være svært at fremskaffe beviser.

Men retssagerne vil ikke give det fulde billede af, hvor mange piger og kvinder den danske stat krænkede i forbindelse med spiralsagen. For domstolene kan kun give de 143 kvinder, som har stævnet staten, svar.

På den baggrund opfordrer Institut for Menneskerettigheder den danske regering til at undersøge og sikre anerkendelse og godtgørelse for alle, der måtte have oplevet ufrivillige spiraloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb.

I juli udgav forskerholdet bag udredningen af spiralsagen sin midtvejsrapport, som indeholder 350 beretninger fra grønlandske kvinder og fagpersoner. Ifølge Institut for Menneskerettigheder tydeliggør omfanget af beretningerne behovet for at sikre afklaring og oprejsning til alle de kvinder, der mod deres vilje har fået oplagt prævention.

FORDELAGTIGT AT SØGE INSPIRATION I ANDRE LANDE, DER HAR ARBEJDET MED OPREJSNING

De seneste år har flere internationale menneskerettighedseksperter påpeget vigtigheden af at iværksætte omfattende forsonings- og helingsprocesser. I sin seneste rapport vurderer FN's specialrapportør for oprindelige folks rettigheder, Francisco Calí-Tzay, at Danmark og Grønlands koloniale historie og relation ikke er blevet undersøgt og bearbejdet tilstrækkeligt.

I forlængelse heraf opfordrer Institut for Menneskerettigheder Danmark og Grønland til at undersøge, hvordan andre lande og oprindelige folk har arbejdet med forsoning og afklaring efter menneskerettighedskrænkelser begået mod oprindelige folk.

På linje med FN's specialrapportør for oprindelige folks rettigheder vurderer Institut for Menneskerettigheder, at det er afgørende, at den grønlandske befolkning i denne proces får betydelig medindflydelse.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER AT:

- Den danske stat bør sikre, at samtlige ofre for ufrivillige spiralloplægninger og andre svangerskabsforebyggende indgreb opnår oprejsning i form af anerkendelse og godtgørelse

OPREJSNING I FORM AF ANERKENDELSE OG GODTGØRELSE

Oprejsning efter menneskeretten betyder, at ofre har krav på at få anerkendt, at de har været udsat for en menneskerettighedskrænkelse. Anerkendelse kan for eksempel ske ved, at regeringen eller en kommune anerkender at være ansvarlig for at have krænket en eller flere personers menneskerettigheder. Anerkendelsen kan også ske ved, at en domstol fastslår, at regeringen eller en kommune har krænket én eller flere personers menneskerettigheder.

Personer, hvis menneskerettigheder er blevet krænket, har ifølge menneskeretten, krav på at modtage en passende godtgørelse om nødvendigt. Formålet med oprejsning er som udgangspunkt så vidt muligt at reparere de skader, som den eller de personer, hvis menneskerettigheder er blevet krænket, er blevet påført.

MENNESKERETTIGHEDSPRISEN 2023 GIK TIL NAJA LYBERTH OG SPIRALSAGENS ARBEJDSGRUPPE

Naja Lyberth og spiralsagens arbejdsgruppe modtog Menneskerettighedsprisen 2023 for at kaste lys over de overgreb, den danske stat udsatte tusindvis af grønlandske kvinder og piger for.

”

Det kræver en usædvanlig styrke og et stort mod at stå frem og fortælle om overgrebene. Kvindernes åbenhed banede vejen for DR's omfattende journalistiske undersøgelse, der har været med til at blottlægge skandalens omfang. Deres vidnesbyrdsfortællinger har ført til igangsættelsen af en uvildig udredning af spiralsagen og ikke mindst etableringen af et fællesskab på tværs af Grønland og Danmark, hvor kvinderne arbejder for retfærdighed og et retsligt opgør.

Rasmus Grue Christensen, forperson for Rådet for Menneskerettigheder i Danmark

TIDSLINJE – SVANGERSKABSFOREBYGGENDE INDGREB

- I 2017 brød Naja Lyberth over 40 års tavshed, da hun på Facebook fortalte, at hun som 14-årig fik oplagt spiral uden sit eller sine forældres samtykke. På baggrund af Naja Lyberth og andre grønlandske kvinders åbenhed begyndte flere medier at undersøge sagen.
- I 2022 kunne DR berette, at spiraloplægningerne skete som led i en familieplanlægningsindsats og et ønske fra den danske stat om at nedbringe fødselstallet i Grønland, der på daværende tidspunkt var et dansk amt.
- 4.500 grønlandske kvinder og piger ned til 12 år fik i perioden fra 1963 til 1970'erne oplagt spiraler eller fik foretaget andre svangerskabsforebyggende indgreb. I mange tilfælde uden samtykke og med livslange psykiske og fysiske konsekvenser til følge.
- Senere er det kommet frem, at oplægningen af spiraler og andre svangerskabsforebyggende indgreb fortsatte efter 1991, hvor Grønland hjemtog ansvaret for sundhedsområdet.
- I 2023 iværksatte Naalakkersuisut og den danske regering en udredning af spiralsagen og den øvrige svangerskabsforebyggelsespraksis i perioden fra 1960 og frem til og med 1991, hvor Grønland hjemtog ansvaret for sundhedsområdet.

Udredningen forventes at være færdig i september 2025.
- I marts 2024 stævnedes 143 kvinder den danske stat for at have krænket deres menneskerettigheder i forbindelse med spiralsagen.
- I august 2024 igangsatte Naalakkersuisut en undersøgelse af antikonceptionssagen.

En ekspertgruppe skal afdække, om der er sket krænkelser af de universelle menneskerettigheder og af oprindelige folks rettigheder.

Det skal også vurderes, om krænkelserne kan defineres som folkedrab.

Afdækningen forventes at være færdig i 2025.

QIVIOQ LØVSTRØM: "VI ER NÅET LANGT, MEN DET KRÆVER FLERE LANG- SIGTEDE INDSATSER AT GØRE MENNESKERETTIGHEDERNE NÆRVÆRÆRENDE I GRØNLAND"

Skal Grønland leve op til sine internationale forpligtelser, skal det gode arbejde med at fremme og beskytte menneskerettighederne holdes i live. Det kræver større opbakning fra beslutningstagerne, mener Qivioq Løvstrøm, forkvinde for Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS).

I foråret 2024 talte Grønlands Råds for Menneskerettigheders (IPS) forkvinde Qivioq Løvstrøm med en 73-årig kvinde, der for nyligt havde erkendt, at hun igennem flere år havde fået krænket retten til at bestemme over sin egen krop. Erkendelsen skete, da den 73-årige kvinde så en informationsvideo med en ung kvinde, der beskriver, hvordan en ældre mand havde groomet hende og udsat hende for seksuelle overgreb, da hun var barn. Videoen er en del af den videokampagne, som Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) har produceret i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder.

"Det seneste år har jeg igen og igen erfaret, hvor vigtigt det er at iværksætte indsatser, der styrker befolkningens kendskab til menneskerettighederne og deres relevans i Grønland," siger Qivioq Løvstrøm.

Foruden videokampagnen fremhæver hun blandt andet Tamat festivaliat, hvor Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Institut for Menneskerettigheder i 2024 i samarbejde med kommuner i hele Grønland udbreder viden om menneskerettighederne gennem dans, musik, film og workshops.

Hun fremhæver også de digitale undervisningsmaterialer om menneskerettigheder, som blev lanceret i september 2024, og Grønlands Råd for Menneskerettigheders (IPS) dialogkort, som har startet mange vigtige samtaler om menneskerettigheder på efterskoler, gymnasier, i folkeskoler og kommuner over hele landet.

Det glæder Qivioq Løvstrøm, at Grønlands Råd for Menneskerettigheders (IPS) sekretariat har iværksat forskellige oplysnings- og uddannelsesindsatser, der har gjort mange flere bevidste om, hvad menneskerettighederne betyder i deres liv.

Men hun er også bekymret for, om og hvordan det vigtige arbejde kan fortsætte fremadrettet. For størstedelen af indsatserne er nemlig finansieret med midler fra Nordatlantpuljen, som udløber ved årsskiftet.

"Jeg vil gerne minde beslutningstagerne om, hvor vigtigt det er, at den grønlandske befolkning kender deres menneskerettigheder. Vi skal holde de gode indsatser i live og sørge for, at menneskerettighederne beskyttes og bliver nærværende for endnu flere mennesker i

Grønland. Det kræver, at menneskerettighedsarbejdet bliver tildelt nogle flere midler i Grønland. Her bør beslutningstagerne rette deres fokus skarpt mod menneskerettighedsområdet,” siger Qivioq Løvstrøm og vurderer, at det i høj grad flugter med politikernes ønske.

TUNGEN ER IKKE NOK, HÅNDEN SKAL OGSÅ ARBEJDE

Under de seneste to valgkampe og i mange andre sammenhænge har flere Inatsisartut-medlemmer fremhævet, at de er der for menneskerettighederne og for oprindelige folks rettigheder, siger Rådets forkvinde.

”På grønlandsk har vi et ordsprog, der siger: Tungen er ikke nok, hænderne skal også arbejde. Det bør også gælde for prioriteringen af menneskerettighedsarbejdet, som spiller en helt afgørende rolle for udviklingen i vores samfund,” siger Qivioq Løvstrøm og minder om, at Inatsisartut selv har valgt at tiltræde for eksempel Børnekonventionen, Handicapkonventionen og senest Istanbulkonventionen, som forpligter Grønland til at beskytte kvinder mod vold.

”Grønland og Danmark har selv valgt at tage det ansvar. Det forpligter, og det kræver ressourcer,” understreger Qivioq Løvstrøm og påpeger, at Rådets øvrige kerneopgaver også er ressourcekrævende.

”Vores rolle er i høj grad også at vurdere, om forslag til ny lovgivning lever op til menneskerettighederne, at udføre og publicere analyser, der kaster lys over menneskerettighedssituationen, at afrapportere om de menneskeretlige forhold i Grønland til FN og andre internationale organisationer og udbrede kendskabet til menneskerettighedernes betydning i medierne,” fortæller hun.

Ifølge Rådets forkvinde spiller flere midler også en afgørende rolle for Grønlands mulighed for på sigt at etablere sin egen nationale menneskerettighedsinstitution.

Efter ønske fra Inatsisartut har Institut for Menneskerettigheder fungeret som national menneskerettighedsinstitution for Grønland siden 2014.

Men med opbakning fra Institut for Menneskerettigheder og en række andre aktører, er det Rådets ønske, at Grønland på sigt får sin egen nationale menneskerettighedsinstitution.

”Institut for Menneskerettigheder samarbejder med Rådet om at bane vejen for, at Grønland får sin egen nationale menneskerettighedsinstitution. Instituttet arbejder ikke på at fastholde sin position i vores relation, men bakker op om, at Grønland får sin egen menneskerettighedsinstitution og hjælper os med at opbygge den kapacitet, det kræver – og den kapacitet kan vi kun få opbygget med støtte fra og i samarbejde med grønlandske beslutningstagere,” siger Qivioq Løvstrøm.

Qivioq Løvstrøm, forkvinde for Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS)

SAMARBEJDER FREMMER MENNESKERETTIGHEDERNE

Institut for Menneskerettigheder arbejder tæt sammen med grønlandske aktører for at fremme og forankre menneskerettighederne i Grønland. Vores tætteste samarbejdspartner er Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS). Derudover samarbejder vi blandt andre med Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, børnerettighedsinstitutionen MIO, handicaptalspersonsinstitutionen Tilioq, Grønlands Ligestillingsråd, Rådet for Grønlands Retsvæsen og andre aktører som for eksempel forskellige departementer i Naalakkersuisut og NIIK, Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat, en paraplyorganisation på handicapområdet.

Institut for Menneskerettigheders løbende drøftelser med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) danner et solidt grundlag for vores arbejde med at følge menneskerettighedssituationen i Grønland.

Sammen udgiver vi rapporter om væsentlige forhold for det grønlandske samfund med anbefalinger til myndigheder og andre centrale aktører om at styrke beskyttelsen af borgernes rettigheder. Desuden rapporterer vi sammen til FN's forskellige menneskerettighedskomiteer for at sætte fokus på områder, hvor forholdene i Grønland kan forbedres til gavn for borgerne. Børnerettighedsinstitutionen MIO, handicaptalsmandsinstitutionen Tilioq og forpersonen for Grønlands Ligestillingsråd er faste medlemmer af Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS). I den sammenhæng modtager Institut for Menneskerettigheder uvurderlig viden og data fra organisationerne og de resterende rådsmedlemmer om menneskerettighedssituationen i Grønland.

BRUG FOR ØGET OFFENTLIGHED OG MÅLRETTEDE TILTAG FOR HÅNDTERING AF FARLIGT AFFALD

Farligt affald og miljøgifte på landets lossepladser og militæranlæg kan true befolkningens helbred og retten til sundhed og et sundt miljø.

Lossepladser og militæranlæg i Grønland indeholder farligt affald, som kan udgøre en alvorlig helbredsrisiko for den grønlandske befolkning. Både nu og på længere sigt. Det påpeger Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) i et notat fra november 2023 om affaldshåndtering i Grønland.

I notatet anbefaler rettighedsinstitutionerne, at den danske regering informerer offentligheden om, hvilke planer der eksisterer for oprydning og sanering efter militæranlægget Camp Century. De opfordrer samtidig Naalakkersuisut til at håndtere affald på Grønlands lossepladser, så de ikke udgør en helbredsrisiko for befolkningen og miljøet.

"Retten til sundhed er en af vores fundamentale menneskerettigheder, ligeledes ønsker staten at stå i spidsen for en grøn omstilling. Derfor skal staten sikre, at affald håndteres, så det ikke kommer til at udgøre en helbredsrisiko for borgerne eller være til skade for miljøet," fastslog Qivioq Løvstrøm, forkvinde for Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS), da notatet blev lanceret.

Grønland har ansvar for at håndtere affald på landets lossepladser, men ingen lossepladser opbevarede i 2020 affald fuldt ud miljømæssigt forsvarligt. På over halvdelen af lossepladserne kontrolleres der ifølge Naalakkersuisut hverken for gasser, skadedyr eller forurenede regnvand, som kan skade drikkevandet.

I 2018 indgik Naalakkersuisut og kommunerne en aftale om affaldshåndtering for hele Grønland. I overensstemmelse med aftalen skal affaldsforbrænding fra hele landet fremover ske på to miljøgodkendte affaldsforbrændingsanlæg i Nuuk og Sisimiut.

Det følger af lovgivningen på området, at der ikke må afbrændes affald i det fri. Desuden skal affald fra samtlige byer og bygder fragtes med skib til de to nye forbrændingsanlæg i Nuuk og Sisimiut. I en række byer og bygder i Nordgrønland har det medført en ophobning af affald i vintermånederne, da affaldet først kan afhentes, når havisen smelter i løbet af sommeren. Ophobning af affald udgør en helbredsrisiko og skaber bekymringer for borgene. Det er kommunernes ansvar at sikre en forsvarlig affaldshåndtering i de enkelte byer og bygder, men for nogle kommuner har det været vanskeligt at løfte opgaven. Som følge heraf har flere byer og bygder trods forbud fået dispensation til at afbrænde deres affald i det fri.

DANMARK BØR OFFENTLIGT INFORMERE OM OPRYDNINGER EFTER MILITÆRT AFFALD

Som konsekvens af USA's militære aktiviteter i Grønland både under anden verdenskrig og den kolde krig findes der efterladte militære anlæg, som indeholder sundheds- og miljøskadeligt materiale.

I 2018 aftalte Danmark og Grønland, at der skulle ryddes op efter anlæggene. Oprydning efter militærbasen Camp Century, der fik strøm fra en atomreaktor, indgik dog ikke i aftalen. Det er vanskeligt for offentligheden at opnå viden om, hvad planerne er for oprydningen efter militærbasen.

”Set ud fra et menneskeretligt perspektiv bør Grønland og Danmark give offentligheden mest mulig adgang til information om den potentielle sundhedsrisiko og om planer for oprydning og sanering efter militæranlægget,” sagde Louise Holck, direktør for Institut for Menneskerettigheder i forbindelse med lanceringen af notatet.

I april 2024 besøgte FN's uafhængige ekspert for international solidaritet og menneskerettigheder, Cecilia M. Bailliet, Grønland og Danmark. Efter besøget udgav hun sine foreløbige observationer. Her fremhævede hun blandt andet vigtigheden af, at Danmark og Grønland prioriterer at samarbejde om områder såsom oprydning af militært affald.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER OG GRØNLANDS RÅD FOR MENNESKERETTIGHEDER (IPS) ANBEFALER, AT:

- Grønland og Danmark giver offentligheden øget adgang til viden om planer for oprydning og sanering efter militæranlægget Camp Century
- Naalakkersuisut i samarbejde med kommunerne etablerer lossepladser, der kan klassificeres som kontrollerede affaldsdepoter, og sikrer, at affald bliver opbevaret og håndteret, så der ikke udledes giftige kemikalier.

”Retten til sundhed er en af vores fundamentale menneskerettigheder, ligeledes ønsker staten at stå i spidsen for en grøn omstilling. Derfor skal staten sikre, at affald håndteres, så det ikke kommer til at udgøre en helbredsrisiko for borgerne eller være til skade for miljøet.”

Qivioq Løvstrøm, forkvinde for Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS).

NY FORSKNING SÆTTER FOKUS PÅ RETTEN TIL SUNDHED I GRØNLAND

Forsker ved Institut for Menneskerettigheder skriver rapport, der supplerer den grønlandske sundhedsforskning med menneskeretlige perspektiver.

De seneste år har folkesundhed været højt på den grønlandske dagsorden. Blandt meget andet har sagen om de ufrivillige spiralooplægninger og andre præventionsindgreb samt Naalakkersuisuts nye nationale strategi for selvmordsforebyggelse fået stor opmærksomhed.

På trods af at retten til sundhed har en stor relevans for mange af de sundhedsfaglige sager og problemstillinger, som Grønland står overfor, er de kun i mindre grad blevet belyst med en menneskeretlig vinkel.

Med henblik på at skabe større viden om betydningen af retten til sundhed for sundhedssystemet i Grønland, har Institut for Menneskerettigheder ansat jurist og forsker Miriam Cullen. Hun har boet i Nuuk, hvor hun underviste på Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet og forskede i, hvordan menneskerettighederne fremmes og respekteres i Grønland.

I samråd med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og en række andre grønlandske aktører udarbejder hun en rapport, der kan give grønlandske beslutningstagere, civilsamfundsorganisationer og rettighedsinstitutioner større viden om retten til sundhed.

"En større forståelse for retten til sundhed kan på sigt forhåbentligt bidrage til at styrke sundhedsstandarderne for Grønlands befolkning på flere niveauer og give forskellige aktører redskaber til at styrke og forbedre det pressede grønlandske sundhedsvæsen," vurderer Miriam Cullen.

Forskere ved Grønlands Center for Sundhedsforskning og andre grønlandske forskere leverer stærk forskning indenfor sundhedsområdet, og rapporten er tænkt som et supplement til denne forskning.

I rapporten vil Miriam Cullen lægge stor vægt på, at retten til sundhed langt fra kun handler om individets fysiske sundhed.

"Mange forbinder retten til sundhed med det enkelte individs fysiske sundhed. I Grønland og blandt mange oprindelige folk opfattes sundhed i langt højere grad som et fælles anliggende, der relaterer sig til familierelationer, lokalsamfundet og naturen. Det er meget vigtigt at have for øje, når vi ser på retten til sundhed i Grønland. Det er også vigtigt at have for øje, at menneskeretten faktisk anerkender, at sundhed både omfatter fysisk, mental og spirituel sundhed," siger Miriam Cullen.

INDSAMLING AF DATA OM BEFOLKNINGENS LEVEVILKÅR KAN STYRKE RETTIGHEDER

Dataindsamling om befolkningens levestandard og eksempelvis tal på vold og had mod blandt andre LGBTQIA+ personer er en forudsætning for at beskytte og fremme borgernes rettigheder.

En nat, hvor Qillaq Ilannguaq Olsen er på vej hjem fra byen efter at have festet med nogle klassekammerater og venner, bliver han overfaldet af en fremmed mand.

”Homorsuaq” råber manden til ham, før han begynder at tæske ham. Først da en bil kører forbi dem, stopper manden og løber væk. Af frygt for at politiet ikke vil tage ham alvorligt, anmelder Qillaq Ilannguaq aldrig overfaldet.

Ifølge Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og organisationen Sipineq+ er Qillaq Ilannguaq langt fra den eneste. I foråret 2024 udgav de to rettighedsorganisationer en rapport, der indeholder Qillaq Ilannguaqs vidnesbyrd. Rapporten tegner et bekymrende billede af trivsel blandt Grønlands LGBTQIA+ -personer. Men hvor mange i Grønland, der oplever hadefuldt tale og vold på baggrund af deres seksuelle orientering, vides ikke, for hverken politiet eller øvrige myndigheder indsamler data på området.

Vold og hadtale mod seksuelle minoriteter er én af mange problemstillinger, som myndighederne ikke indsamler fyldestgørende data om i Grønland. Den mangelfulde dataindsamling vanskeliggør muligheden for at fremme og beskytte befolkningens menneskerettigheder på en række områder. For Inatsisartut og Naalakkersuisut har brug for at stå på et solidt vidensgrundlag for at kunne vedtage ny lovgivning, iværksætte tiltag, der fremmer befolkningens levestandard, og for at kunne håndtere de problemer, som Grønland står overfor.

Menneskerettighedsorganisationer, der har mandat til at overvåge menneskerettighedssituationen og holde myndighederne ansvarlige, har i lige så høj grad brug for data og viden for at bidrage mest effektivt til at fremme og beskytte menneskerettighederne.

NYE VEJE FOR MYNDIGHEDERNE TIL AT UDFYLDE DATAHULLER

Med udgivelsen af rapporten om LGBTQIA+, som også rummer anbefalinger til, hvordan myndighederne kan indsamle data, har Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Sipineq+ taget et vigtigt skridt for at styrke dataindsamling.

I kølvandet på deres udgivelse har Center for Folkesundhed i Grønland ved SDU besluttet at integrere to vigtige spørgsmål i den tilbagevendende befolkningsundersøgelse. Spørgsmålene vil være med til at synliggøre de udfordringer, som LGBTQIA+-personer står overfor i Grønland, og tydeliggøre oplagte indsatsområder.

Tilioq, Grønlands Handicaptalsmandsinstitution, og Institut for Menneskerettigheder har arbejdet med en lignende tilgang til at forbedre datagrundlaget vedrørende mennesker med handicap. I 2022 førte det til, at den næste befolkningsundersøgelse kommer til at indeholde spørgsmål om levevilkårene for personer med handicap i Grønland. Det kan bidrage til at gøre det lettere at identificere de udfordringer, som personer med handicap står overfor.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER OG GRØNLANDS RÅD FOR MENNESKERETTIGHEDER (IPS) BIDRAG OG ANBEFALINGER:

- Sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) sendte Institut for Menneskerettigheder i sommeren 2024 en parallelrapport til FN's Handicapkomité. Her anbefalede de to rettighedsinstitutioner, at Naalakkersuisut konkretiserer initiativer om dataindsamling i sin handlingsplan for efterlevelse af FN's handicapkonvention. Det kan være med til at sikre, at de indsamlede data kan kategoriseres efter køn, alder, handicap og geografi.
- I februar 2024 sendte Institut for Menneskerettigheder en midtvejsrapport til Den Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). I rapporten påpegede Institut for Menneskerettigheder, at det er positivt, at Naalakkersuisut har fokus på styrket viden om og bekæmpelse af børnefattigdom. I den sammenhæng anbefalede Institut for Menneskerettigheder sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS), at Naalakkersuisut ikke alene anskuer børnefattigdom ud fra finansielle dimensioner.
- I samme rapport fremhævede Institut for Menneskerettigheder, at der mangler data om vold opgjort på køn. I rapporten anbefaler Institut for Menneskerettigheder, at Grønlands Politi får et sagsbehandlingssystem, der giver mulighed for systematisk udtræk af data, der er omfattende, opdelt og sammenligneligt.
- I september 2023 sendte Institut for Menneskerettigheder en parallelrapport til FN's Torturkomité. Sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) påpegede Institut for Menneskerettigheder udfordringer med mangel på systematisk dataindsamling. De to rettighedsinstitutioner anbefalede, at Justitsministeriet – i samarbejde med Naalakkersuisut – sikrer, at Kriminalforsorgen i Grønland og Grønlands Politi har et sagsbehandlingssystem, der tillader systematiske og pålidelige dataudtræk og samtidig sikrer, at der er økonomiske og menneskelige ressourcer til at håndtere systemerne.

BORGERDREVET DATAINDSAMLING

Det er myndighedernes ansvar, at der indsamles data om befolkningen, herunder om befolkningens rettigheder og levestandard. Men data kan være omkostningstungt at generere og kan trække ressourcer ud af andre initiativer.

Et stigende antal nationale statistikbureauer samt FN's Statistiske Kommission er begyndt at se i retning af borgerdrevne datakilder og data som det digitale værktøj Indigenous Navigator.

De borgerdrevne datakilder og data er med til at synliggøre nogle af de mange udfordringer, som marginaliserede grupper og oprindelige folk står overfor og er et vigtigt supplement til traditionelle og officielle kilder.

I foråret 2024 udgav Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Sipineq+ en rapport, der tegner et bekymrende billede af trivslen blandt Grønlands LGBTQIA+-personer. I rapporten anbefaler de to rettighedsinstitutioner, at myndighederne iværksætter systematisk dataindsamling om LGBTQIA+-personer levevilkår i Grønland.

DATAINDSAMLING MED RESPEKT FOR MENNESKERETTIGHEDER

En menneskerettighedsbaseret tilgang til data handler ikke kun om, hvad der måles og beskrives, men også om, hvordan data indsamles og afrapporteres.

FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder (OHCHR) beskriver seks principper for en menneskerettighedsbaseret tilgang til data i udgivelsen "A Human Rights-Based Approach to Data. Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development".

- **Deltagelse:** Aktiv inddragelse af relevante grupper som ligeværdige partner i alle faser af dataindsamlingsprocessen
- **Disaggregering:** Opgør data på opdelte grupper i befolkningen for at give et mere nuanceret og retvisende billede af situationen for forskellige befolkningsgrupper, herunder ulighed og udsathed i befolkningen.
- **Selvidentifikation:** Data om personlige karakteristika bør baseres på oplysninger angivet af de personer, som dataene omhandler.
- **Gennemsigtighed:** Dataindsamling, herunder forskningsdesign og dataindsamlingsmetoder, skal være transparent og tilgængelig.
- **Privatliv:** Fortrolighed af individdata og personlige svar og oplysninger bør opretholdes for at beskytte enkeltpersoner.
- **Ansvarlighed:** Dataindsamlere er ansvarlige for at opretholde menneskerettighederne i deres aktiviteter, og data bør anvendes til at holde stater og andre aktører ansvarlige.

BORGERNES RETSSIKKERHED PÅ DAGSORDENEN

Rådet for Grønlands Retsvæsen har fokus på at forbedre retssikkerheden i Grønland. De peger blandt andet på, at der er behov for at øge professionaliseringen inden for retsvæsenet.

I 2023 nedsatte Rådet for Grønlands Retsvæsen en arbejdsgruppe, der skal se på, hvordan det grønlandske retsvæsen kan styrkes og forbedres. Arbejdsgruppen skal komme med forslag til konkrete initiativer, der kan være med til at sikre et mere effektivt retssystem. Initiativerne skal samtidig tage hensyn til nærhedsprincippet og sikre, at retsvæsnets aktører har et tilstrækkeligt sprog- og kulturkendskab.

Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) har gennem en årrække påpeget, at en række forhold udfordrer retssikkerheden i Grønland. Det handler blandt andet om lange sagsbehandlingstider ved retterne, IT-udfordringer og sprogbarrierer, som forstærkes af tolkeudfordringer og en manglende ensartet terminologi for centrale juridiske begreber. Derudover mangler der helt grundlæggende bedre data for justitsområdet, hvilket gør det vanskeligt for såvel beslutningstagere, forskere og borgere at få et klart billede af borgernes retssikkerhed.

I maj 2024 udgav Advokatrådet en rapport om retssikkerheden i Grønland. I rapporten kommer Advokatrådet med en række anbefalinger til at styrke det grønlandske retsvæsen. Advokatrådet anbefaler blandt andet, at der indføres en bistandsadvokatorordning og afsættes flere ressourcer til retshjælp i Grønland. Rapporten anbefaler desuden en grundigere uddannelse og et generelt kompetenceløft af retsvæsnets aktører, herunder af kredsdommere, anklagere og forsvarere.

Institut for Menneskerettigheder, der sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) følger

situationen på justitsområdet i Grønland tæt, finder det positivt, at Rådet for Grønlands Retsvæsen arbejder for at styrke retsvæsnet i Grønland. Instituttet finder det samtidig afgørende, at de initiativer, der måtte blive gennemført på retsområdet, har den nødvendige respekt for det grønlandske samfund, som de skal indgå i.

JUSTITSOMRÅDET I GRØNLAND

Problemstillinger vedrørende retsvæsnet og frihedsberøvelse i Grønland falder på nuværende tidspunkt under den danske stats ansvar.

Sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) har Institut for Menneskerettigheder løbende gjort status på justitsområdet i rapporter om retfærdig rettergang, frihedsberøvelse og retssikkerhed.

Begge rettighedsinstitutioner er inviteret til at deltage i Rådet for Grønlands Retsvæsens årlige temamøder og er løbende i dialog med rådets medlemmer.

FESTIVALER GØR MENNESKERETTIGHEDERNE NÆRVÆRENDE PÅ TVÆRS AF GRØNLAND

Fællesdans, dokumentarfilm og dialoger om menneskerettigheder er på programmet, når Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Institut for Menneskerettigheder i 2024 samler befolkningen om Tamat Festivaliat.

Fra Maniitsoq og Upernavik på den grønlandske vestkyst til Tasiilaq i øst. I 2024 lægger fem byer i fire af Grønlands fem kommuner på skift rammerne om festivalen Tamat Festivaliat, der bringer menneskerettighederne tættere på befolkningens hverdag.

På programmet er både fællesdans og danseworkshops i børnehaver og på plejehjem, visning af dokumentarfilmene 'Twice Colonized' om den grønlandske menneskerettighedsaktivist Aaju Peter og 'Sumé - Lyden af en revolution' om det grønlandske rockband, der i 1970'erne satte ord på grønlændernes længsel efter frihed og medbestemmelse. Og på skoler og andre uddannelsesinstitutioner deltager elever og studerende i samtaler om alt fra retten til sundhed og egen identitet til den grønlandske samtykkelov og beskyttelse mod diskrimination.

Bag festivalerne, som er finansieret med midler fra Nordatlantpuljen, står Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Institut for Menneskerettigheder. Festivalerne er blevet til og afvikles i tæt samarbejde med fire af Grønlands fem kommuner, kunstnere, musikere, børnehaver, uddannelsesinstitutioner og plejehjem og andre aktører på tværs af hele landet.

Gennem dansen lærer børnene deres rettigheder at kende ved at bruge kropssprog. Det er meget vigtigt. De lærer at sætte grænser og udtrykke deres identitet og holdninger med kroppen.

Sara Hammeken, leder af børnehaven
Paarsi, Maniitsoq

”

Menneskerettigheder er blevet meget mere nærværende, efter at vi har holdt festivalen om menneskerettigheder.

Gideon Lyberth, viceborgmester i Qeqqatta Kommunia

”

Jeg kendte ikke til mine rettigheder, og jeg har følt mig mindre værd som grønlander og ufaglært. Men efter dialogen efter filmen Twice Colonized oplevede jeg en stor følelse af, at jeg også er værdifuld. Jeg forstod, at menneskerettigheder også gælder for mig.

Jensine Samuelsen, 70-årig borger i Qasigiannuit

Over **2.500** borgere har deltaget i de fem festivaler.

Mere end **100** samarbejdspartnere har været med til at afholde festivalerne.

Tamat festivaliat har været afholdt i Maniitsoq, Upernavik, Qasigiannuit, Tasiilaq og Nuuk.

Fra 2021-2024 har Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) og Institut for Menneskerettigheder gennem flere forskellige indsatser arbejdet med at styrke befolkningens interesse for og kendskab til menneskerettighederne. Midler fra Nordatlantpuljen udløber i udgangen af 2024.

Som optakt til festivalerne skrev Angajo Lennert-Sandgreen, bedre kendt som **Hinnarik**, sangen 'Pisinnaatitaaffiit'.

Med Ruth Montgomery-Andersen i spidsen koreograferede danselærere fra danseskolen **NuQi** – Nunatta (inuisa) Qiteqatigiiffiat i Nuuk en dans til sangen.

Under festivalerne underviser NuQi's danselærere i dansen.

Malou Media har lavet en musikvideo, som er uploadet på Hinnariks YouTube-kanal.

Musikvideoen på Hinnariks YouTube-kanal er blevet vist over **7.000** gange de første syv måneder efter lancering i februar 2024.

På Hinnariks TikTok-kanal er videoen blevet afspillet over **22.500** gange de første syv måneder efter lancering.

Mere end **2.000** lyttere har gennemsnitligt lyttet til sangen på Hinnariks platform på Tusass Music de første syv måneder efter lancering.

DIGITAL LÆRINGSPLATFORM OM MENNESKERETTIGHEDER

Hvilken rolle spiller FN's Erklæring om Oprindelige Folks Rettigheder i Grønland? Hvad betyder saglig og usaglig forskelsbehandling? Og hvilken menneskerettighed vejer tungest – retten til sundhed eller retten til ikke-diskrimination?

Sådan lyder nogle af de mange spørgsmål, der bliver stillet og besvaret i de digitale undervisningsmaterialer, som Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) lancerede sammen med Institut for Menneskerettigheder i august 2024.

Undervisningsmaterialerne består af seks interaktive moduler, der både bringer brugerne tæt på menneskerettighedernes historie og betydning i en international kontekst og i Grønland.

Materialerne er primært målrettet grønlandske rettighedsinstitutioner, civilsamfundsorganisationer, råd og nævn, men ansatte i det offentlige samt studerende på videregående uddannelser og andre med interesse for menneskerettighederne kan også få udbytte af dem.

VIDEOFORTÆLLINGER REJSER SPØRGSMÅL OM MENNESKERETTIGHEDER

Alle har ret til menneskerettigheder. Sådan lyder hovedbudskabet i 11 korte videofortællinger, som Rådet for Menneskerettigheder (IPS) lancerede i 2023.

I videoerne fortæller en række personer om deres oplevelser med diskrimination, grooming, hjemløshed, deres arbejde med at beskytte miljøet, fremme trivsel for børn og at stå op for deres rettigheder.

Videoerne er finansieret af Nordatlantpuljen og er produceret i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder.

GRØNLAND STYRKER BORGERNES BESKYTTELSE MOD DISKRIMINATION

Ny lov om ligebehandling og antidiskrimination vil styrke beskyttelsen mod diskrimination og borgernes mulighed for at klage.

Indtil nu har befolkningen i Grønland ikke været beskyttet af et generelt forbud mod diskrimination. Lovgivningen har hovedsageligt beskyttet mod diskrimination på grund af køn inden for arbejdsmarkedet.

Men efter at Inatsisartut i maj 2024 vedtog en ny lov om ligebehandling og antidiskrimination, der trådte i kraft 1. juli 2024, er det blevet forbudt at diskriminere på baggrund af langt flere kriterier end hidtil. Og beskyttelsen vil også gælde uden for arbejdsmarkedet.

For at styrke beskyttelsen af rettighederne indføres der med loven en mulighed for at klage over forskelsbehandling til et uafhængigt klagenævn. Ligebehandlingsnævnet er nedsat som en administrativ klageinstans med særlig kompetence til at behandle klager over forskelsbehandling. Dermed er der etableret en lempeligere adgang for borgerne til at klage over forskelsbehandling både på og uden for arbejdsmarkedet.

Institut for Menneskerettigheder har siden 2016 sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) opfordret Naalakkersuisut til at styrke beskyttelsen mod diskrimination på alle beskyttelsesområder og at etablere et uafhængigt klagenævn, som kan behandle klager om diskrimination.

Selvom det er positivt, at det nu er forbudt at diskriminere på baggrund af langt flere grunde end hidtil, er loven ikke helt i mål i forhold til at beskytte borgere med handicap mod diskrimination. Loven omhandler nemlig ikke retten til rimelig tilpasning og tilgængelighed for mennesker med handicap.

Det er således uklart, om og i hvilket omfang loven beskytter disse rettigheder. Det påpegede Institut for Menneskerettigheder sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) i en rapport til FN's Handicapkomité i sommeren 2024.

I rapporten anbefalede de to rettighedsinstitutioner, at Naalakkersuisut sikrer en eksplicit individuel ret til rimelig tilpasning og adresserer, hvordan retten til tilgængelighed sikres og fremmes.

Med lovens generelle forbud mod diskrimination vil det være ulovligt at forskelsbehandle andre på baggrund af graviditet, barselsorlov, seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika, race, hudfarve, national, social eller etnisk oprindelse, handicap, alder, politisk anskuelse, religion og trosoverbevisning.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER OG GRØNLANDS RÅD FOR MENNESKERETTIGHEDER (IPS) BIDRAG OG ANBEFALINGER

- Overfor Inatsisartuts Lovudvalg redegjorde Institut for Menneskerettigheder i marts 2024 for reglerne om ligestilling og antidiskrimination i Danmark og internationalt.

Efter opfordring fra Lovudvalget udarbejdede vi et notat med anbefalinger om beskyttelse mod diskrimination på grund af kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika. Instituttets anbefalinger blev brugt i det lovforberedende arbejde.

- For at sikre, at et kommende ligebehandlingsnævn effektivt kan behandle klager over forskelsbehandling, sendte Institut for Menneskerettigheder i sommeren 2023 et hørings svar over udkast til forslag til Inatsisartutlov om ligestilling og antidiskrimination. I hørings svaret fremhævede instituttet, at det er vigtigt, at nævnet tildeles tilstrækkelig finansiering.

- I februar 2024 fremhævede Institut for Menneskerettigheder i vores midtvejsrapport til Den Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR) sammen med Grønlands Råd for Menneskerettigheder (IPS) en række anbefalinger til at styrke den menneskeretlige beskyttelse i forslaget til Inatsisartutlov om ligestilling og antidiskrimination.
- Siden 2016 har vi i flere statusrapporter og i rapporter til FN's komiteer, herunder FN's Racediskriminationskomité og FN's Kvindekomité beskrevet, hvordan menneskeretten kan styrkes på området.

'Diskrimination' kalder kunstner og mediegrafiker Ivínguak Stork Høegh sin digitale fotocollage. Hun er født i Aasiaat og opvokset i både Aasiaat og i Nuuk. I sine værker udforsker hun ofte spørgsmål, der relaterer sig til Grønlands identitet, koloniale historie og de sociale, kulturelle og miljømæssige udfordringer, som Grønland står over for.

I Danmark bor der omkring 17.000 kalaallit / inuit / grønlændere. Flere undersøgelser dokumenterer, at kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark oplever, at de ikke har samme adgang til uddannelse, sundhed og job som etniske danskere. Mange oplever desuden at blive mødt med negative fordomme og eksklusion. Staten har både pligt til at sikre ligebehandling og til at forhindre diskrimination af kalaallit / inuit / grønlændere, der også i Danmark er beskyttet af menneskerettighederne. Forbuddet mod diskrimination fremgår direkte af

menneskerettighedskonventionerne og udgør en hjørnesteen i menneskerettighederne. Kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark er samtidig særligt beskyttet som oprindeligt folk.

Institut for Menneskerettigheder er Danmarks nationale menneskerettighedsinstitution og ligebehandlingsorgan og arbejder derfor for at fremme og beskytte menneskerettighederne og retten til ligebehandling for kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark.

HANDLINGSPLAN KAN STYRKE LIGEBEHANDLING

Kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark skal beskyttes mod diskrimination og som oprindeligt folk. Institut for Menneskerettigheder anbefaler en handlingsplan og en koordineret indsats.

Der eksisterer i dag ingen overordnet handlingsplan for kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark. I stedet er indsatsen spredt ud over forskellige politikområder som henholdsvis socialområdet, uddannelse eller beskæftigelse.

Efter sit besøg i Grønland og Danmark i februar 2023 kritiserede FN's specialrapportør for oprindelige folks rettigheder, Francisco Calí-Tzay, at kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark bliver udsat for diskrimination. Specialrapportøren anbefalede, at der iværksættes en koordineret indsats for at fremme lige muligheder for kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark.

Institut for Menneskerettigheder bakker op og anbefaler ligesom specialrapportøren, at regeringen udarbejder en handlingsplan for at sikre en strategisk og langsigtet politisk indsats for ligebehandling af kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark.

Ifølge Institut for Menneskerettigheder bør handlingsplanen udarbejdes i samarbejde med kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark og indeholde konkrete måltal for ligebehandling af kalaallit / inuit / grønlændere.

Samtidig bør handlingsplanen sikre, at kalaallit / inuit / grønlændere, der bor i Danmark, kan bevare deres kultur, sprog og identitet i overensstemmelse med ILO Konvention 169 om oprindelige folk.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler desuden, at regeringen opretter en statslig koordinerende enhed, som kan styrke ligebehandling af kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark og sikre, at de kan bevare deres kultur, sprog og identitet.

En koordinerende statslig enhed, der aktivt inddrager herboende kalaallit / inuit / grønlændere og sikrer koordination af statens indsatser for ligebehandling af kalaallit / inuit / grønlændere i Danmark, er nødvendig for at omsætte handlingsplanen til virkelighed.

Derudover kan en sådan enhed bidrage til at samle viden om kalaallit / inuit / grønlænderes kultur, sprog og identitet på tværs af forvaltningsområder. Den viden er afgørende for, at kalaallit / inuit / grønlændere bliver sikret ligebehandling i mødet med danske myndigheder.

ALLE DANSKE KOMMUNER BØR STOPPE MED AT BRUGE FORÆLDRETESTS, DER IKKE ER TILPASSET GRØNLANDSK SPROG OG KULTUR

Grønlandske forældre risikerer at blive vurderet forkert, når danske kommuner tester forældreevner. To danske kommuner stopper brug af tests efter opfordring fra Institut for Menneskerettigheder.

Grønlandske forældre risikerer at opnå en lavere testscore, når deres forældreevne bliver testet i Danmark. De forældretests, der anvendes i dag, er nemlig ikke tilpasset grønlandsk sprog og kultur.

Derfor bør danske kommuner ifølge Institut for Menneskerettigheder straks stoppe med at bruge de tests – også selv om der endnu ikke er udviklet nye. Hvis der sker fejlvurderinger af grønlandske forældre, kan det

have vidtrækkende konsekvenser for dem og deres børn. I værste fald kan testen danne grundlag for, at et barn bliver tvangsfjernet, uden at der reelt er belæg for det.

Den anbefaling har to af de fem danske kommuner, som Institut for Menneskerettigheder har henvendt sig til, reageret på. I juli 2024 meddelte både Esbjerg Kommune og Københavns Kommune, at de ophører med at anvende forældretests, der ikke er tilpasset grønlandsk sprog og kultur.

Indtil nye tests er udviklet, anbefaler Institut for Menneskerettigheder, at kommuner kan lade forældrene undersøge af en autoriseret psykolog – fortrinsvis med viden om tværkulturel psykologi. Socialstyrelsens retningslinjer kræver ikke, at der bliver anvendt tests til måling af forældreevner.

De psykologiske vurderinger, der indgår i beslutningsgrundlaget for anbringelse eller tvangsfjernelse af et barn, skal være retvisende og egnede til at danne grundlag for beslutningen.

Anvendelse af ikkekulturtilpassede tests indebærer en risiko for, at kalaallit / inuit / grønlandere i Danmark bliver stillet ringere end andre og dermed diskrimineret. Desuden kan anvendelsen af ikkekulturtilpassede tests krænke retten til familieliv, når de indgår i sager om anbringelser.

I 2023 indgik et flertal i Folketinget på den baggrund aftale om at afsætte midler til blandt andet at forebygge, at grønlandske forældre bliver vurderet forkert i danske forældretest. Den politiske aftale blev til på baggrund af kritik fra blandt andre FN's specialrapportør for oprindelige folks rettigheder, Francisco Cali-Tzay, flere psykologer og Institut for Menneskerettigheder, der i 2022 udgav en analyse om anbringelser af grønlandske børn i Danmark.

Initiativet er dog ikke blevet gennemført inden for den fastlagte tidsramme i 2023. I stedet bliver der i 2024 lavet en forundersøgelse, der skal danne grundlag for den videre proces.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDERS BIDRAG OG ANBEFALINGER

- I maj 2024 sendte Institut for Menneskerettigheder et brev til de fem danske kommuner København, Aarhus, Odense, Aalborg og Esbjerg, hvor der bor flest kalaallit / inuit / grønlandere.
- I brevet opfordrer instituttet kommunerne til at ophøre med at gøre brug af tests, der ikke er tilpasset grønlandsk sprog, til måling af forældrekompetencer i sager om tvangsfjernelser af grønlandske børn.

FLERTAL AF GRØNLANDSKE STUDERENDE I DANMARK OPLEVER FORDOMME OG EKSKLUSION

Fire ud af fem grønlandske studerende oplever at blive mødt med fordomme i danske studiemiljøer, viser undersøgelse fra Institut for Menneskerettigheder, der efterlyser et bedre undervisningsmiljø for minoriteter på videregående uddannelser og mere undervisning om Grønland i den danske grundskole.

Grønlandske unge, der rejser til Danmark for at uddanne sig, mødes af fordomme og eksklusion. Det viser en analyse fra 2023 fra Institut for Menneskerettigheder, der afdækker grønlandske studerendes oplevelse af studielivet i Danmark.

Analysen tager afsæt i en spørgeskemaundersøgelse, der blev udsendt via de grønlandske huse i Danmark. 73 procent af de adspurgte angiver, at de inden for de seneste 12 måneder i forbindelse med deres studie havde oplevet af få negative kommentarer om kalaallit / inuit / grønlændere som gruppe eller Grønland.

Det Grønlandske Hus i Aarhus havde forud for undersøgelsen rejst bekymring om, at grønlandske studerende oplever modstand og manglende inklusion. Statistikkerne viser da også et stort frafald blandt grønlandske studerende på videregående uddannelser.

Studerende, der i undersøgelsen angiver, at de enten oplever fordomme, bliver dårligt behandlet af medstuderende eller undervisere eller bliver mødt med nedsættende kommentarer eller forskelsbehandling på grund af deres grønlandske baggrund, angiver også oftere lavere trivsel. Det kan være i form af daglig stress og følelsen af at være udenfor.

Det er afgørende, at uddannelsessteder har fokus på, at elever med grønlandsk baggrund kan være særligt udsatte for at møde fordomme og eksklusion. Undervisningsmiljøloven bør derfor ændres, så pligten til at sikre et godt undervisningsmiljø udtrykkeligt udvides til at omfatte et undervisningsmiljø fri for seksuel chikane, chikane og diskrimination.

BEGRÆNSET VIDEN OM GRØNLAND FØRER TIL FORDOMME

Undersøgelsen viser også, at 82 procent af de grønlandske studerende oplever, at deres danske medstuderende ved 'rigtig lidt' eller 'lidt' om Grønland.

Ifølge mange af de grønlandske studerende bidrager den begrænsede viden hos deres danske medstuderende både til at fastholde fordommene og til at skabe en

” Når jeg hører herboende grønlændere og grønlandske studerende, der oplever fordomme, at blive ekskluderet; mange falder fra deres studie, og nogle taler ligefrem om racisme, så er vi bare overhovedet ikke i mål.

**Statsminister Mette Frederiksen,
Folketingets talerstol 19. april 2024**
– på baggrund af Institut for
Menneskerettigheders undersøgelse.

ulige relation mellem de studerende med henholdsvis grønlandsk og dansk baggrund.

Mange af dem har opfattelsen af, at de nedladende kommentarer og fordomme, de møder i de danske studiemiljøer og andre steder i samfundet, bygger på netop uvidenhed.

Den 7. maj 2024 deltog 50 grønlandske studerende i dialogmøde på Marienborg.

Det var Aaja Chemnitz, MF for Inuit Ataqatigiit, og Aki-Matilda Høegh-Dam, MF for Siumut, uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund (M) og statsminister Mette Frederiksen (S), som inviterede de studerende til dialogmødet.

” Det er et stort fremskridt, at den danske regering lytter til os og endelig tager initiativ til at modarbejde den diskrimination, som grønlandere oplever og har oplevet i generationer i Danmark. Jeg håber, at regeringen vil igangsætte en handleplan, som kan bane vejen for at komme problemet til livs.

Malu Rosing, studerende i Danmark

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER, AT:

- Børne- og Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet tager initiativ til at styrke alle uddannelsessteders pligt til at sikre et godt undervisningsmiljø.
- Børne- og Undervisningsministeriet præciserer konkrete læringsmål vedrørende rigsfællesskabet, så de sikrer større viden om Grønland.

